

Jiří Prokop

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Problemy wychowania medialnego w Republice Czeskiej i za granicą – wychowanie medialne dla dorosłych

ABSTRAKT [Abstract] Prokop Jiří, *Problemy wychowania medialnego w Republice Czeskiej i za granicą – wychowanie medialne dla dorosłych* [The problems of medial education in the Czech Republic and abroad – the medial education for adults]. Debata Edukacyjna nr 5, 2012, pp. 15–24, ISSN 1895-2763

W prezentowanym artykule koncentruję się na edukacji medialnej i jej funkcjach z uwzględnieniem jej miejsca w życiu społecznym. Istnieją dwa sposoby ujmowania edukacji medialnej – tradycyjne i nowoczesne. W drugiej części prezentuję stan edukacji medialnej w wybranych krajach, takich jak Kanada, USA, Wielka Brytania, Francja.

Można zauważyć, że w przeciwieństwie do edukacji medialnej dzieci, niewielką wagę przywiązuje się do umiejętności korzystania z mediów wśród osób dorosłych. Dlatego też w ostatniej części przedstawiam koncepcję kształcenia medialnego dorosłych osób w Republice Czeskiej i za granicą (projekty, działania, instytucje).

Słowa kluczowe: edukacja medialna, człowiek dorosły

The presented paper briefly defines the medial education and its functions. By describing here the aims or functions of the medial education, we show its place in the social life. There are two approaches by means of which the medial education may be defined – the traditional approach and the modern one. In the second part of the paper the author presents the state of medial education in selected countries, such as: Canada, USA, Great Britain, France.

In contrast to the medial education focused on the education of children, only a small attention is paid to the medial literacy of the adult population. It is the medial literacy and its research which is paid attention to in the first part of the paper presented. In the last part of the paper, the author describes in short the medial education for adults in the Czech Republic and abroad (drafts, activities, forms, selected institutions).

Key words: medial education, adults

Wychowanie medialne podejmuje zagadnienie systematycznego poszerzania świadomości społeczeństwa o informacje dotyczące mediów i medialnego obrazu świata. Jednocześnie wskazuje na potrzebę rozwijania u jednostki umiejętności potrzebnych do samodzielnego tworzenia przekazów medialnych. Zajmuje się przede wszystkim zrozumieniem wartości społecznych, umiejętnościami komunikacji i kooperacji, codziennymi praktycznymi czynnościami medialnymi i wychowaniem ku samodzielnemu działaniu i myśleniu.

Całość wychowania medialnego zmierza do zrealizowania dwu podstawowych celów:

1. Pierwszym z nich jest **pielęgnowanie krytycznej refleksji wobec mediów** i wytwarzanych przez nie treści przez szeroki krąg odbiorców. Tym zagadnieniem zajmuje się gałąź krytyczno-hermeneutyczna wychowania medialnego, jej koncepcja wyłania się z krytycznych teorii dotyczących środków masowego przekazu. Zakłada ona, że zrozumienie zasad i mechanizmów funkcjonowania mediów stworzy podstawę do zdolności krytycznego postrzegania i oceniania wiadomości medialnych. Dzięki temu jednostki i całe społeczeństwo lepiej będzie chronione przed potencjalnym zagrożeniem ze strony mass mediów, na przykład przed manipulacją, która służy prywatnym potrzebom elit kulturalnych, politycznych i ekonomicznych.
2. Drugim celem jest **praktyczne przygotowanie jednostek do samodzielnego wykorzystywania mediów**. Chodzi o tzw. koncepcję learnig-by-doing. W ramach niej uczniowie i studenci uczą się wyszukiwać informacje i realizować własne cele i pomysły wykorzystując strony internetowe, fotografię, film czy artykuł w prasie.

Wyżej opisana koncepcja wychowania medialnego określana jest jako tradycyjna. Jej podstawy formowały się przez systematyczny kontakt społeczeństwa z mass mediami, do których zaliczamy przede wszystkim drukowane gazety, radio i telewizję. Członkowie społeczeństwa mają w tym względzie tylko znikomą możliwość aktywnego udzielania się w tworzeniu obszaru medialnego. Działanie wychowawcze na odbiorcę przekazu medialnego ma więc za zadanie minimalizować bezkrytyczne przyjmowanie tego, co człowiek czyta, słyszy czy widzi.

Obok tradycyjnego podejścia w ostatnich latach mówi się też o tzw. podejściu teleologicznym w wychowaniu medialnym. Jest ono w bardzo ścisły sposób związane z rozpowszechnianiem się technologii cyfrowych, które naruszają ustalone wcześniej role aktywnego producenta i pasywnego odbiorcy. Wychowanie medialne w tym pojęciu ma za zadania badać, analizować, rozwijać i udoskonalać możliwości, które nowoczesne technologie informacyjne i komunikacyjne otwierają na polu nauki i tzw. kształcenia całościowego (aplikacje naukowe, wirtualna szkoła, wirtualny uniwersytet).

Docelowa koncepcja wychowania medialnego i jego zaszeregowanie do narodowego programu rozpoczęły się w latach osiemdziesiątych XX wieku w USA i niektórych państwach europejskich. Obecnie z wychowaniem medialnym spotykamy się na różnych poziomach szkolnictwa we wszystkich krajach rozwiniętych czyli tam, gdzie mass media stanowią integralną część życia społecznego. W ostatnich latach rozwinęła się dyskusja na temat potrzeb wprowadzenia wychowania medialnego do szkolnictwa podstawowego także w Republice Czeskiej.

Argumenty stawiane przez zwolenników wychowania medialnego przedstawiają się następująco:

- Osobiste doświadczanie i postrzeganie lub pojmowanie świata były w wielu aspektach zastępowane podaniem gotowych rozwiązań przez media. Tym samym stworzony został obszar dla manipulacji treścią przekazu.
- Istnieje potencjalne niebezpieczeństwo szkodliwego wpływu na działanie ludzi przez przekaz medialny pokazujący niebezpieczne wartości (w związku z tym często dyskutuje się np. o ewentualnym wpływie przemocy ukazywanej na ekranie telewizora na psychikę jednostki).

- Orientowanie się w nowych technologiach komunikacyjnych staje się niezbędne dla samorealizacji jednostki i dla jej wszechstronnego społecznego zaistnienia.

Istnieją dwa sposoby wprowadzania wychowania medialnego do szkolnictwa. Wprowadza się je jako nowy, samodzielny przedmiot nauczania lub w ramach istniejących przedmiotów. Na przykład nauczanie języka rodzimego tym sposobem będzie ilustrowało tezę, że to samo zdanie lub wyraz przez umiejętny przekaz mogą mieć w zależności od okoliczności różne znaczenie. W podstawach nauk społecznych można pokazać uczniom, na czym polegają techniki manipulacji wykorzystywane w kampaniach wyborczych, a na lekcjach historii mogą zająć się wpływem na społeczeństwo takich wynalazków, jak druk książek, telegraf, telefon czy internet.

Przygotowałem krótki opis sytuacji związanych z wychowaniem medialnym w wybranych krajach. Przedstawię pokrótce historię oraz najważniejsze organizacje i odpowiem na pytanie, czy wychowanie medialne znalazło swoje miejsce w programie wybranych państw.

Kanada

W porównaniu z innymi państwami Kanada zdaje się być krajem, który ma bardzo dobrze rozbudowane wychowanie medialne. W roku 1978 w Toronto została założona organizacja, która zajmuje się wychowaniem medialnym – AML (Association for Media Literacy). Jej członkowie we współpracy z Ministerstwem Szkolnictwa stanu Ontario opublikowali jeden z podstawowych podręczników do wychowania medialnego – *Media Literacy Resource Guide*, który wkrótce przetłumaczony został na język francuski, hiszpański, włoski i japoński. AML organizuje letnie kursy i konferencje dla nauczycieli, dla których również przygotowuje publikacje różnych materiałów. W roku 1987 stan Ontario jako pierwszy włączył wychowanie medialne do swego programu. Od tej pory stało się ono zasadniczą częścią systemu edukacyjnego tej prowincji kanadyjskiej, zamieszkałej przez jedną trzecią wszystkich mieszkańców Kanady. W latach dziewięćdziesiątych miała miejsce w kanadyjskim sektorze edukacyjnym burzliwa reforma, która w znaczący sposób wpłynęła także na wychowanie medialne. Nowe programy języka angielskiego podkreślają konieczność krytycznego podejścia do różnych rodzajów i form informacji. Obecnie wychowanie medialne stało się częścią przedmiotu nauczania języka angielskiego we wszystkich programach kanadyjskich. Jednocześnie uznano także jego międzyprzedmiotowy potencjał – zagadnienia dotyczące wiedzy medialnej zostały wprowadzone do nauk społecznych, obywatelskich, do nauki o zdrowiu, nauki zawodu i planowania rozwoju osobistego. W roku 1991 została założona znacząca dla wychowania medialnego organizacja CAME (Canadian Association for Media Education).

USA

W USA w latach siedemdziesiątych edukacja w dziedzinie twórczości filmowej powoli przekształciła się w wychowanie medialne. W tym czasie prawie 35–40% wszystkich szkół średnich oferowało studentom kursy wychowania medialnego. W latach osiemdziesiątych kursy te rozszerzyły się także na uniwersytety amerykańskie. Wychowanie medialne nie należało jednak do przedmiotów obowiązkowych w szkołach podstawowych i średnich.

Znaczącą przeszkodą w pracy pedagogicznej jest amerykański system szkolny, w którym każdy z 50 stanów ma własną politykę edukacyjną, a każda instytucja edukacyjna posiada własny program. W porównaniu z innymi anglojęzycznymi krajami (Kanada, Wielka Brytania) podstawowe grupy, które specjalizują się w wychowaniu medialnym, nie należą do akademickiego systemu edukacyjnego. W latach dziewięćdziesiątych wychowanie medialne stało się strategią promującą reformę telewizji oraz walką z destrukcyjnymi stereotypami i ze szkodliwym wpływem mediów. Choć wychowanie medialne w USA nie rozwijało się tak intensywnie jak w Europie, to jednak na początku XXI wieku amerykańska pedagogika medialna stała na wysokim poziomie. Dziedzinie tej poświęconych jest szereg stron internetowych, organizowane są konferencje, publikowane książki. Ameryka stała się siedzibą kilku ważnych organizacji, które zajmują się wychowaniem medialnym. W połowie lat dziewięćdziesiątych wzrost prestiżu tego kierunku znalazł odbicie w tym, że dwanaście stanów wprowadziło go do programów, a w roku 2004 liczba stanów uznających medialne wykształcenie za część swojego programu wzrosła do 50.

Australia

Krajem, który odniósł wielki sukces w zakresie wychowania medialnego, jest Australia. Zostało ono wprowadzone do programów edukacyjnych we wszystkich stanach. Nauczyciele tego kierunku zrzeszają się w organizacji ATM (Australian Teachers of Media), która wydaje kwartalnik METRO, organizuje konferencje, publikuje książki oraz inne materiały. Wychowanie medialne wprowadzone zostało przede wszystkim do wyższych klas, niemniej jednak obecne jest w pewnym zakresie także w klasach niższych. W szkołach średnich istnieje specjalny przedmiot media studies (studia medialne). Wychowanie medialne jest jednocześnie dostosowane do nauki języka angielskiego, nauk społecznych i innych przedmiotów. Większość nauczycieli australijskich jest zdania, że rozwój wiedzy medialnej jest konieczny, ponieważ właśnie media wyraźnie wpływają na szerzenie kultury i poznanie świata.

Wielka Brytania

Kolejnym państwem z dobrze rozwiniętym systemem wychowania medialnego jest Wielka Brytania, gdzie już w latach sześćdziesiątych wielu nauczycieli zainteresowało się tym problemem i rozpoczęło badania w tej dziedzinie. Pod koniec lat osiemdziesiątych w Anglii i Walii wychowanie medialne zostało wprowadzone do programu nauczania języka angielskiego (może być jednak realizowane także w ramach innych przedmiotów, takich jak język obcy, historia, geografia, wychowanie artystyczne, nauki przyrodnicze itp.). Nauką objęto przede wszystkim uczniów w wieku od 11–16 lat. C. Bazalgette, jeden z głównych twórców programu wychowania medialnego w Wielkiej Brytanii, uznał, że celem wychowania medialnego powinno być wychowanie bardziej aktywnych, krytycznych i wykształconych konsumentów (odbiorców) mediów.

W roku 1996 powstało centrum wychowania medialnego Media Education Centre, prowadzone przez profesora A. Harta. Głównym celem tej instytucji były badania związane z obecnością wychowania medialnego w angielskim programie oraz sytuacją na arenie międzynarodowej. Opinie na temat jakości, teorii i podejścia do kształcenia medialnego w Wielkiej Brytanii znacznie się różnią. A. Hart na przykład krytykował poziom wychowania medialnego, wskazywał na brak praktycznej aplikacji, dialogu

i połączenia z już nabytymi doświadczeniami. Pomimo tego Wielka Brytania jest jednym z najbardziej wpływowych państw w zakresie wychowania medialnego nie tylko w Europie, ale także na świecie.

Francja

Wielki sukces na polu wychowania medialnego odniosła Francja, gdzie elementy tej wiedzy zostały włączone do programowych dokumentów francuskiego Ministerstwa Szkolnictwa już w roku 1972. Związkami pomiędzy mediami i edukacją zajmuje się od roku 1983 centrum CLEMI, które obecnie współpracuje nie tylko z nauczycielami, uczniami i studentami, ale także z pracownikami klubów, dziennikarzami, bibliotekarzami. Członkowie organizacji wierzą, że wychowanie medialne powinno stać się częścią każdego przedmiotu. W roku 1995 międzynarodowa grupa pracowników tej organizacji rozpoczęła program FAX, w ramach którego uczniowie wydawali czasopismo szkolne, a następnie wysyłali je faksem do szkół partnerskich na całym świecie. Uczestnicy tego programu zaczęli później korzystać również z internetu. Wychowanie medialne we Francji włączone jest do przedmiotów podstawowych, takich jak język francuski, historia, geografia, istnieją także kursy do wyboru dla tego kierunku. Podstawowym celem wychowania medialnego jest rozwój myślenia krytycznego i wychowanie odpowiedzialnych obywateli.

Inne państwa europejskie

W większości krajów europejskich, z wyjątkiem Węgier, wychowanie medialne nie jest przedmiotem samodzielnym, włączone zostało do przedmiotów takich, jak nauki społeczne, historia, język obcy i język ojczysty. Na Węgrzech wychowanie medialne zostało wprowadzone w roku szkolnym 1998/99 jako przedmiot przeznaczony dla uczniów pomiędzy 12–18 rokiem życia. Poza Węgrami, Wielką Brytanią i Francją wychowanie medialne na dobrym poziomie obecne jest również w krajach północnych oraz Holandii. W większości z nich państwowe i filmowe instytucje połączyły siły z organami władzy, aby wzmocnić wychowanie medialne w szkołach. W Finlandii rok 2004 poświęcono wychowaniu medialnemu i filmowemu, co wywołało kolejny temat do dyskusji na całym świecie. Oprócz tego fińskie Ministerstwo Szkolnictwa wsparło szereg warsztatów, festiwali i projektów związanych z wychowaniem medialnym.

Potrzeba wychowania medialnego dorosłych

Koncepcja wychowania medialnego w zakresie edukacji dzieci w obecnych czasach rozwija się w większości krajów dynamicznie. W społeczeństwie medialnym, współczesnym, w którym media stają się „instytucją” decydującą o socjalizacji, wychowanie medialne powinno zajmować szczególne miejsce. W Republice Czeskiej wychowanie medialne obecnie realizuje się za pośrednictwem instytucji szkolnych, tj. w kształceniu dzieci i młodzieży i równocześnie za pośrednictwem organizacji pozarządowych, w których oprócz kształcenia dzieci prowadzone są szkolenia dla nauczycieli (Jiráková, Wolák 2007, s. 7). Od roku 2000 wychowanie medialne jest częścią Ramowego Programu Edukacyjnego jako tzw. temat przekrojowy. Uczniom przekazuje się podstawową wiedzę o funkcjonowaniu i roli społecznej obecnych mediów, ich historię i umożliwia się im aktywne, swobodne włączenie się do komunikacji medialnej (Jeřábek et al. 2007, s. 101).

Natomiast mało poświęca się uwagi zdobywaniu/poszerzaniu umiejętności medialnych w grupie ludzi dorosłych. Wiedzę medialną można zdefiniować jako zbiór wiedzy i umiejętności potrzebnych do orientacji, właściwej oceny i interpretacji mało przejrzysto sformułowanej oferty produktów medialnych. Przystosowanie sobie umiejętności medialnych spontanicznie, intuicyjnie, bez usystematyzowania uzyskanej wiedzy oraz jej uzupełniania i rozwijania jest praktycznie niemożliwe (Mičienka et al. 2007, s. 9). Powstaje więc pytanie, w jaki sposób mogą się w ten temat włączyć dorośli, którzy jako studenci wychowania medialnego nie mieli, gdyż taki przedmiot jeszcze nie istniał.

Badania umiejętności medialnych

Badania brytyjskiej organizacji Ofcom z roku 2010 pokazują zakres umiejętności medialnych wśród dorosłych w Wielkiej Brytanii. Dostęp do internetu wg tych badań ma 71% ludzi, a do telewizji dostęp jest szerszy. W porównaniu z latami minionymi można zauważyć postęp u dorosłych w pracy z internetem, dorośli znacznie lepiej się w tym orientują. Większość użytkowników wiadomości telewizyjne (52%) i radiowe (50%) uważa za wiarygodne i dokładne. Krytyczne nastawienie pojawia się tylko w odniesieniu do wiadomości internetowych, które uważa za wiarygodne i dokładne tylko 31% dorosłych (UK Adults' Media Literacy 2010, s. 4-6). W Republice Czeskiej umiejętności medialne dorosłych trudno określić, nie istnieją bowiem systematyczne badania w tym kierunku. Do dyspozycji są tylko badania umiejętności informacyjnych. Analiza ČSÚ pokazuje, że pomiędzy 2005 i 2009 rokiem liczba użytkowników internetu wzrosła dwukrotnie. Liczby jednak różnią się w zależności od grupy socjodemograficznej (*Internet a komunikace* 2008). Podobny trend wykazały badania umiejętności informacyjnych zrealizowane przez byłe Ministerstwo Informatyki (*Výzkum informační gramotnosti: prezentace hlavních výsledků výzkumu* 2005).

Strategia europejska

Komisja Europejska za jeden z głównych priorytetów swego działania/edukacji uznaje dostęp do możliwości zdobycia umiejętności medialnych przez ludzi dorosłych. W dokumencie *Current trends and approaches to media literacy in Europe* napisane jest, że wszyscy obywatele Unii Europejskiej posiadają potrzebę kształcenia się w dziedzinie umiejętności medialnych. Wnioski dotyczące realizacji są jednak dość ogólne. Proponuje: identyfikować i przedstawiać istniejące działania w tym sektorze w Europie, udzielić wsparcia finansowego i socjalnego określonym działaniom, utworzyć i koordynować sieć współpracy pomiędzy istniejącymi projektami, wspierać dyskusje i badania pochodzące z różnych modeli włączania problematyki do obszaru edukacji (*Current trends and approaches to media literacy in Europe* 2007, s. 117).

Umiejętności medialne stanowią jedną z podstawowych umiejętności, i to nie tylko w młodszej populacji, ale także wśród dorosłych oraz osób starszych (rodziców, nauczycieli i specjalistów w dziedzinie mediów). Młodzi ludzie powinni być informowani zarówno o możliwościach, które im oferuje środowisko cyfrowe, jak i o bezpiecznym korzystaniu z niego. Starsi obywatele („young people” contra „adult population”) opisywani są jako grupa mniej otwarta na innowacje technologiczne, dlatego też realizacja kształcenia medialnego powinna przebiegać w inny sposób i przy wsparciu różnorodnego rodzaju mediów oraz współpracy obywatelskiej (Celot, Tornero 2009, s. 86–87).

Wychowanie medialne dla dorosłych za granicą

Sytuację w Wielkiej Brytanii pokazuje systematyczna praca badawcza Sonii Livingstone. Już w roku 2003 zajmowała się ona umiejętnościami medialnymi dorosłych osób w swojej pracy *Assessing the media literacy of UK Adults: a review of the academic literature* (2003). Dorośli w Wielkiej Brytanii według jej badań mieli możliwość kształcenia medialnego w sposób formalny lub nieformalny. Nieformalnie może człowiek uzyskać wiedzę medialną przez bezpośrednie korzystanie z mediów w domu lub w pracy. Formalnie skorzystać może z różnych form kształcenia w ramach systemu edukacji dorosłych (np. studia mediów audiowizualnych lub uczestniczenie w projektach miejscowych organizacji, bibliotek, mediów). Livingstone i Thumim uważają, że jest to grupa ludzi dojrzałych, która w niektórych aspektach jest rozwinięta medialnie (np. umie rozróżnić gatunki telewizyjne, rozpoznać fakty/fikcje, opinię w treściach medialnych), w innych obszarach jej wiedza jest niższa (np. zrozumienie wiadomości, ocena treści internetowych i praca z nimi). Ludzie posiadają określoną wiedzę na temat treści medialnych, ale nie są w stanie jej zastosować w praktyce (Livingstone 2003, s. 19–21).

W Niemczech powstała koncepcja Medienkompetenz (można ją rozumieć jako synonim wiedzy medialnej czy umiejętności medialnych), najczęściej łączona z podstawowymi umiejętnościami pisanie i czytania. W związku z grupą dorosłą obecnie staje się ona częścią programu edukacji całościowej. Kształcenie dorosłych w dziedzinie medialnej obejmuje zdolność do korzystania i dekodowania mediów, umiejętność selekcji, orientacji, czyli rozróżniania fikcji od rzeczywistości, krytycznego dystansu, postrzegania estetycznego, zdolność zrozumienia obrazów i sekwencji, możliwość włączenia mediów do istniejącego systemu socjalnego i monitorowanie jego wpływu (Nuisl 2011).

Wychowaniem medialnym dorosłych zajmuje się także organizacja *non-profit* Media Animation w Belgii. Swoją uwagę skierowała na wiedzę medialną w czterech aspektach kształcenia całościowego: wykształcenia krytycznego podejścia do środowiska medialnego, krytycznego podejścia do nowych technologii informacyjnych, rozwoju kulturowego i interkulturowego przedstawiania się za pośrednictwem mediów, mediów jako środka komunikacji i kształcenia. Media Animation organizuje wykłady i szkolenia, przeprowadza analizy i badania w dziedzinie wiedzy medialnej (*Media Animation, ASBL* 2011). Czy jest więc właściwym kierunkiem podniesienie wiedzy o mediach w ramach kształcenia całościowego?

Według francuskiej psycholog mediów Diviny Frau-Meigs dorośli powinni się kształcić w ciągu całego życia. Idealne więc byłoby, gdyby główni przedstawiciele systemów medialnych, profesjonalisci w dziedzinie żurnalistyki oraz ich miejscowi przedstawiciele prowadzili dialog z dorosłymi i poszerzali ich zainteresowanie tym tematem (De Santis 2010). Tak wygląda kształcenie medialne w niektórych państwach. Na przykład radio Plum FM w mieście Serent na zachodzie Francji prowadzi działalność pedagogiczną. Jego przedstawiciele systematycznie odwiedzają swoim wozem radiowym szkoły i instytucje dla dzieci i młodzieży, uczą używać nowych technik, umożliwiają tworzenie własnych produkcji. Radio zaprasza do wspólnego dialogu także pozostałe grupy wiekowe, każdy może przyjść do radia i spróbować swoich sił. Chociaż to niełatwa praca, radio Plum FM współpracuje z przeszło 60 wolontariuszami, a także z miejscowymi organizacjami. Organizuje wykłady na różne interesujące tematy, przyjmuje stażystów z różnych dziedzin nauki i części Francji. Takie funkcjonowanie radia może być przykładem dla pozostałych organizacji medialnych (Quirin 2009).

Medialne kształcenie dorosłych w Republice Czeskiej

Formy kształcenia medialnego dorosłych można podzielić na formalne, nieformalne i kształcenie informalne.

W typologii form kształcenia inspiracją było podejście do problematyki Rabušicowej i Rabušica. W odróżnieniu od Livingstone i Thumim, które wprowadzają tylko dwie możliwości kształcenie dorosłych (formalne, informalne), Rabušicowa i Rabušic kształcenie formalne dzielą jeszcze na formalne (czyli to, które prowadzi do uzyskania wyższego stopnia wykształcenia, dyplomu) i nieformalne (nie prowadzi do uzyskania wyższego stopnia wykształcenia, chodzi o kształcenie poza formalnym systemem edukacyjnym). Kształcenie informalne rozumiane jest przez wszystkich autorów jednakowo (Rabušicová, Rabušic, 2007).

Dorośli mogą formalnie studiować na uniwersytecie lub w wyższej szkole kierunku związane z komunikacją, mediami, żurnalistyką itp. Nieformalnie natomiast mogą uczestniczyć w krótkotrwałych kursach (płatnych/komercyjnych) na temat komunikacji, często dotyczących tematu PR lub komunikacji marketingowej. Inne jednak aspekty mediów są dla ogółu niedostępne. Istnieje tylko mały procent wykładów z dziedziny mediów skierowanych do ogółu odbiorców. Jako przykłady można podać szereg wieczorów dyskusyjnych na temat „Media i co o nich sądzimy”, które w latach 2002–2006 zorganizowało Centrum Studiów Medialnych wraz ze Stowarzyszeniem Film i Socjologia, Teatrem Archa i czasopismem „Marketing i Media” (CEMES, 2010), czy możliwość skorzystania z tzw. dni otwartych dla poszczególnych wybranych mediów. Szereg kursów edukacyjnych na temat funkcjonowania mediów organizowana jest przez czeskie biblioteki lub inne organizacje, te jednak organizują je dla bibliotekarzy, nauczycieli i wykładowców. Ciekawe praktyczne kursy organizowane są w ramach letnich szkół dziennikarskich, które są przeznaczone przede wszystkim dla studentów dziennikarstwa, ewentualnie dla studentów innych kierunków. Przeciętny człowiek ma znikome szanse na skorzystanie z tych propozycji. Za przykład można podać praktyczne seminarium „Wychowanie medialne jako część programów, które oferują szkołom biblioteki”, które miało miejsce 10–29 listopada 2010 w Morawskiej Bibliotece w Brnie, lub seminarium „Wychowanie medialne czyli nauczmy dzieci zrozumieć media!” zorganizowane 8 i 15 grudnia 2010 przez Morawsko-Śląską Bibliotekę Naukową w Ostrawie (Gec, Mašková 2011).

Informalnie można uzyskiwać informacje przez lekturę dzienników, książek, portali internetowych, słuchanie i oglądanie radia czy telewizji, przede wszystkim programów na temat mediów, np. *Highlight ČT24* lub *Media w świecie postmodernistycznym ČR* (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě 2011).

Medialne całożyciowe kształcenie dorosłych: wyzwanie na przyszłość

W środowisku czeskim na temat wiedzy medialnej zorganizowano szereg wykładów i specjalnych konferencji, niektóre z nich podsumowano w książce *Wiedza medialna: nowy wymiar kształcenia* (Jirák, Wolák 2007). Choć książka powinna pokazać, jak kształcenie medialne wykracza poza ramy szkolne, to jednak nie ujęto tam w żaden sposób wiedzy medialnej dorosłych. Można więc powiedzieć, że projekt wiedzy medialnej (umiejętności medialnych) dorosłych to kwestia przyszłości, pytanie – jak dalekiej. Eva Niklesova w książce *Teorie i podstawy obecnego wychowania medialnego* pisze, że kształcenie medialne dorosłych mogłoby nosić nazwę andragogika medialna (Niklesová

2007, s. 18). Jak wiadomo, dorosły człowiek odbiera naukę bardziej racjonalnie, porównuje własne doświadczenia z nowo nabytą wiedzą. W edukacji często szuka odpowiedzi na niektóre pytania życiowe. Jest znacznie mocniej zmotywowany do poszerzania swojej wiedzy. Kształcenie dorosłych podkreśla indywidualne podejście, zaspokojenie edukacyjnych potrzeb uczestnika, aktywność praktyczną, uczestniczenie w nauce (Mužík 2004, s. 24–31). Andragogika medialna mogłaby według mnie jako dyscyplina stosowana określać potrzeby dorosłych dotyczące edukacji medialnej.

Istnieje pilna potrzeba przeprowadzenia w najbliższej przyszłości reprezentatywnych badań dotyczących wiedzy medialnej wszystkich grup czeskiej populacji. Z tym związane są systematyczne badania dotyczące przyszłości, monitorowanie rozwoju wiedzy medialnej poszczególnych grup wiekowych. Reprezentacyjne badania wiedzy medialnej w środowisku czeskim wskażą grupy wiekowe, które najbardziej potrzebują edukacji medialnej. Na podstawie takich badań można analizować dotychczasowe możliwości kształcenia dorosłych w dziedzinie mediów, ewentualnie zaoferować konkretne formy edukacji medialnej tak, by odpowiadały potrzebom poszczególnych grup społecznych. Dorośli przedstawiają specyficzną część populacji, która nie otrzymała podstawowej wiedzy medialnej w szkole. Dlatego należy umożliwić edukację w tym kierunku właśnie tej grupie.

Literatura

- Celot P., Tornero Pérez J. M. 2009, *Study on Assessment Criteria for Media Literacy Levels: A comprehensive view of the concept of media literacy and an understanding of how media literacy levels in Europe should be assessed* [online]. Brussels: EAVI, 2009, <http://ec.europa.eu/culture/media/literacy/docs/studies/eavi_study_assess_crit_media_lit_levels_europe_finrep.pdf>
- CEMES: *Centrum pro mediální studia* [online]. *Projekty a publikace*, <<http://cemes.fsv.cuni.cz/CEMES-4.html>> [14.11.2010]
- Current trends and approaches to media literacy in Europe* [online]. Barcelona: Universidad Autònoma de Barcelona, 2007, <<http://ec.europa.eu/culture/media/literacy/docs/studies/study.pdf>>
- De Santis A. 2010, *Éducation aux médias: un besoin pour jeunes et adultes*. Thot Cursus: le monde de la formation a distance [online]. <<http://www.cursus.edu/?division=7&module=document&uid=71369&0=>>>. [11.05.2010, 31.12.2010]
- Gec T., Mašková V. 2011, *Moravská zemská knihovna* [online]. Mediální výchova jako součást programů, které nabízí knihovny školám, <<http://www.mzk.cz/pro-knihovny/vzdelavani-knihovniku/kalendar-akci/medialni-vychova-jako-soucast-programu-ktere-nabizi>> [04.06.2011]
- Internet a komunikace* [online]. Praha: ČSÚ, <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/internet_a_komunikace> [12.08.2008]
- Jirák J., Wolák R. 2007, *Mediální gramotnost – nový rozměr vzdělávání*, Praha: Radioservis, a.s.
- Jeřábek J. et al. 2007, *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2007)*. Praha: VÚP, <http://old.vuppraha.cz/soubory/RVPZV_2007-07.pdf>
- Livingstone S., Thumim N. 2003, *Assessing the Media Literacy of UK Adults: a review of the academic literature* [online]. London, UK: Broadcasting Standards Commission, <http://eprints.lse.ac.uk/21673/1/Assessing_the_media_literacy_of_UK_adults.pdf>

- Media Animation, ASBL: Eduquer, communiquer: dans quel sens?* [online]. Education permanente, <<http://www.media-animation.be/-Education-permanente-.html>> [12.03.2011]
- Media Education in European Schools*, <http://www.mediaed.org.uk/content/view/84/115/>
- Media Education in Canada: An Overview*: <http://www.media-areness.ca/>
- Mičienka M. et al. 2007, *Základy mediální výchovy*, Praha: Portál
- Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě* [online]. 2011. Mediální výchova aneb Naučme děti rozumět médiím, <<http://www.svkos.cz/kalendar-akci/medialni-vychova-aneb-naucme-deti-rozumet-mediim/>>
- Mužík J. 2004, *Androdidaktika*. Praha: ASPI, Citace: Kaválková L. 2011, *Mediální výchova pro dospělé?* *Andragogika* 3, 2.
- Niklesová E. 2007, *Teorie a východiska současné mediální výchovy*, České Budějovice: PF Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích
- Nuissl E. *Media Literacy, Medienkompetenz* 2011, European Association for the Education of Adults [online]. <<http://www.eaea.org/index.php?k=15111>>
- Quirin J. 2009, *PlumFM.net* [online]. *Plum' en chantier*, <http://www.plumfm.net/index.php?option=com_content&task=view&id=17&Itemid=41>, [20.11.2009]
- Rabušicová M., Rabušic L. 2007, *O informálním učení v České republice*. Brno: MUNI, <http://www.phil.muni.cz/wupv/home/Documents/mpsv-projekt-prezentace/O%20informalnim%20uceni%20v%20Ceske%20republice.pdf>
- UK Adults' Media Literacy* [online]. London: Ofcom <<http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/research/media-literacy/adults-media-literacy.pdf>>, [17.5.2010]
- United States Standards for Media Literacy Education*: <http://www.medialiteracy.com/standards.htm>
- Výzkum informační gramotnosti: prezentace hlavních výsledků výzkumu* [online]. Praha: STEM/MARK, a.s., <http://aplikace.mver.cz/archiv2008/mier/files/2585/prezentace_ig.ppt> [25.8.2005]